

*Ad fontes***Veselý Bohumil**
(/1893/ 1909–1971)

*Promítat život, který byl –
se světly, lidmi, stíny –
a stíny stínů těchto chvil
zachovat pro dějiny.¹⁾*

Jen málokdy jsou běh života i smrt tak úzce spojeny s láskou k filmovnictví jako osudy Bohumila Veselého. Narodil se 10. března 1903 v Praze v rodině průvodčího pražských Elektrických drah. V roce 1909 utrpěl úraz, jehož následkem byla amputace levé nohy. Invalidita i sociální postavení jej – podle jeho vzpomínek – vyloučily ze společnosti jeho vrstevníků. Veselý se stal samotářem a náhradu za společnost, sport a chlapecká dobrodružství začal hledat v biografech. Od 14 let se zajímal o vše, co s filmem a filmovnictvím souviselo. Po absolvování měšťanské školy (mravy „uspokojivé“, pilnost „dostatečná“) úspěšně absolvoval dvoutřídní Maděrovu obchodní školu, kde se vedle účetnictví též naučil výborně německy.

V letech 1921–1935 vystřídal celkem 12 zaměstnavatelů: byl mj. „filmovým manipulátem“ u Universal-Filmu, „výpomocnou silou“ a „expedientem filmů“ u firmy Biografia, „kancelářskou silou“ u Elektafilmu, ale též „fakturistou a česko-německým korespondentem“ u lahůdkářské firmy Kulík. Od všech svých zaměstnavatelů si odnesl a uložil pochvalná vysvědčení.

Když filmové půjčovny, u nichž právě pracoval, prodávaly obehnané filmy jako surovinu „na váhu“, Bohumil Veselý (jak vzpomíná) „předtím [...] z tohoto ‚bezceňného‘ materiálu zachránil pro své sbírky několik metrů ‚hlaviček‘“. Stal se tak – počátkem dvacátých let – asi prvním systematickým sběratelem filmů u nás. Sám ale píše, že počátek jeho sbírek spadá až do období „kolem roku 1928“. Jako osaměle pracující sběratel se musel naučit všem potřebným konzervátorským a restaurátorským postupům – tedy více než jen řemeslu promítače filmů.

Podle mnoha svých žádostí o podporu byl Bohumil Veselý velmi chudý, žil postupně ve 22 podnájmech a od roku 1935 nebyl – alespoň oficiálně – nikde zaměstnán. Můžeme však předpokládat, že měl určité příjmy ze svých různých obchodů: prodeje filmů a jeho zprostředkování, prodeje různé filmové techniky, fotografování a soukromých filmových představení.

V jeho písemné pozůstalosti se neuchovaly žádné doklady o tom, zda a jak bylo finančně či i jinak úspěšné promítání jeho stříhového pásma němých filmů *Großmutter's Kino* – roku 1936 v Rakousku, 1938 ve Švýcarsku (*Stumm-Film-Perlen*, Curych) a o rok později ještě ve Francii (*La boutique aux illusions*, Paříž, Théâtre Edouard VII.). Nanejvýš pravděpodobně se totéž pásmo promítalo i v ČSR pod názvem *Filme und Filmstars* (např. Litoměřice r. 1935) v produkci německého kul-

1) Národní filmový archiv (dále jen NFA), f. Veselý Bohumil, k. 3, inv. č. 61, příležitostné verše básníka Jana Nohy ze dne 13. listopadu 1953 věnované B. Veselému.

Kvitance

na 800 st.

osm set zlatých s m. ja
podpisem pan. Křiženeckého
Tadák, obchodní zastupitel
v Praze, jakožto druhou a poslední splátku
na koupený aparát s kinematografem v
vám současně v seznamu firmy
„Lumiere et ses fils“ uvedenýmu a s 22. dia.
sif k promítání spřísobitýmu řádně
zaplatil, což tímto náležitě stvrzuje.
Na prokázání se tento kvitanci bude
používat majitel dne 16. srpna 1898, stíž
svědu souhlasný s vím přislíbeností
vydán, naproti čemuž původní majitel
přesá svou za včasnou shodu do 16. srpna
18. měl na sloh vnikl.

V Praze dne 1. srpna 1898

Jana Křiženecký
svědek
míst. ředitel

J. J. Křiženecký
svědek, obchodní zástupce
grafu na op. ml. a m. v Praze.

Bohumil Veselý věnoval při svých sběratelských aktivitách pozornost i písemným dokumentům. Potvrzení z roku 1898 o uhrazení splátky na kinematografický aparát určený pro Jana Křiženeckého. NFA, f. Veselý Bohumil, k. 5, inv. č. 139.

New York, 24. prosince 67

Milý pane Veselý, Díky za písmo i za
truchlivý výtět neobtěžklí. O většině jsem
ovšem četl a otyčel - ale Jan. Fraagner a Deyl
ml. mně ohromili.

Díky za tři fotky z Podmokli či Děčína!
Nakoupiš se památku jako v mlhavém snu -
byla to divná otrava ani dva dny - a u těch
Schichtů nařítam málcajtrali, a byli jsme
vichuři přežrači. Ty dvě dívky to každé okrášl
toho denní hranice božského šelofáka, který to
všechno s nementelnou bujarostí organizoval,
to je Perčička Reifová (byla to v Pohádku máje)
- a není ta druhá (v barech) Jarmila Vacková?
Mním ji to ukázat, až ji uvidím. Žijí už dávno
šťastně provdána v Hollywoodu s maďarským
film. klíčkem (ovšem Američanem) Martonem.
Možná je v Hollywoodu zkamarádili.

Koldova adresa je: 60 West 87 Street, New York,
(jsem teď takto soudu. A ještě N.Y. 10024)

Season's Greetings
Blahopřání k Svátku Houskovi mládenci (Hammidovi)
O U. Pöckelovi není nic - dokonce mním
druhat, že není kdo to je.
Járon Kohoutovi adrese jsem mál, ale nemohu
ji najít. Koldo však ji ani ruz.
Mějte to co nejlip - buďte zdedv a mějte
trudu. Rda sděluje, že architektu m. letr
povolila. Pohyb a mímé učení a aspirin
pomáhají. Doufám, že to chvíli vydrží.
Srdce Váš Jiří Voskovec

Bohumil Veselý hojně korespondoval s osobnostmi meziválečné české kinematografie. Dopis od Jiřího Voskovce z New Yorku ze dne 24. prosince 1967. NFA, f. Veselý Bohumil, k. 4, inv. č. 67.

turního spolku Urania. Autorem průvodního slova – patrně na podkladě Veselého údajů – byl pražský německý spisovatel Erich Juhn. O úspěšnosti či neúspěšnosti ani o finančním efektu se nezmiňuje žádný z nepočetných (a velmi stručných) Veselého nekrologů a nejsou o tom ani doklady v jeho fondu. Stejně tak nejsou doklady o tom, zda se Veselý pokoušel své pásmo prosadit v české filmové distribuci.

Za protektorátu (možná i dříve) se Veselý těšil stále finanční i aprovizací podpoře svého strýce a prokazatelně získal několik tisíc říšských marek (1 marka byla tehdy 10 korun) prodejem některých filmů ze své sbírky do Německa, o čemž svědčí mj. rozsáhlá korespondence s Dr. R. Kümmerlenem z Reichsfilmarchivu v Berlíně.

Bohumil Veselý sbíral nejen filmy, ale i gramofonové desky k prvním zvukovým filmům, fotografie, autografy a autogramy (všeho druhu), filmové přístroje i staré hrací strojky. Ve svém bytě měl i jakési soukromé kino (s cca 10 židlemi), kam velice horlivě zval hosty zvláště z uměleckých kru-

hů a předváděl jim ukázky ze své bohaté sbírky. Majitelům kin – především asi soukromým kinařům – filmy ze své sbírky též půjčoval.

Veselý byl i aktivním filmařem: do svého pražského pavlačového bytu ve Školské ulici č. 38 zval četné osobnosti z řad prominentů i zapomenutých lidí ze světa filmu a české kultury vůbec. (Sám natočil asi 440 osob!) Na často pokoutně získaném materiálu tak vytvářel kratičké „portréty“ či „galerie“. Tuto jeho zpočátku asi ryze soukromou iniciativu spíše jen morálně než finančně podporovala Česká akademie věd a umění.²⁾ Ovšem – jak vzpomíná Karel Čáslavský – nikdo mu pro tento účel nedal nebo nepůjčil lepší kameru a další vybavení a nenaučil ho ostřit.³⁾ I tak má Veselého filmová „galerie“ obrovskou dokumentární hodnotu; záznamy návštěv např. K. Biebla, J. Fanty, V. Havla st. s rodinou, V. Holana, J. Š. Kubína, J. Seiferta, Fr. Šrámka, J. Zrzavého a dalších jsou unikátní.

Jeho oficiální a placená (nejprve externí) práce pro dnešní Národní filmový archiv v podobě poloovičního úvazku začíná až v roce 1947. Pracoval především jako konzervátor a restaurátor – vzhledem ke své invaliditě doma. Jeho vztahy s nadřízenými kolísaly mezi pochopením, přízní a nepřiznáním.⁴⁾ Do důchodu (s velmi malou penzí) odešel roku 1965.

V roce 1947 prodal filmovému archivu 1 027 krabic filmů, mj. KABINET DOKTORA CALIGARIHO, dva Mélièsovy filmy, původní tónovanou verzi BATALIONU a mnoho dalších rarit a vzácností. Byly to také ukázky 360 herců cizího němeého filmu a téměř 200 českých (do r. 1929). Odhadní cena (původně 300 000 až 400 000 Kč) byla snížena a konečná částka 120 000 Kč, byla vyplacena ve dvou splátkách, druhou splátku obdržel Veselý krátce po měnové reformě roku 1953 – v poměru 1:50 – tedy 1 400 „nových korun“.

Jak mu roku 1947 s nadsázkou napsal jeho korespondenční přítel Gustav Machatý, kdybyste „tuto energii, kterou Jste po 25 let měl, převedl do jiného praktického povolání, jako například prodej smetáků, musel byste mít několik činžáků.“ Milionářem se nikdy nestal a nikdy se snad necítil bohatým jinak než hodnotou svých sbírek. V korespondenci se Bohumil Veselý chlubí, že shromáždil na 10 000 fotografií se vztahem k dějinám filmu a cca 350 autografů, které nakupoval i v antikvariátech.

Bohumil Veselý zemřel 8. ledna 1971. Jediným dědicem jeho pozůstalosti (soudis neznáme) se stala jeho žena Marie. O okolnostech jeho smrti a osudu sbírek podal svědectví v pamětnickém interview ředitel NFA Vladimír Opěla. (Následkem záchvatu hněvu, že nezískal unikátní film, stihla Veselého mozková příhoda.)

Veselého fond neobsahuje zdaleka jeho veškerou korespondenci, neuchovalo se mnoho ze sbírky autografů a autogramů, fotografie byly zařazeny do zvláštní sbírky. Unikátní součástí fondu je

2) Významnou otázku vzniku a realizace myšlenky *Národní filmové galerie* řeší Alena M í š k o v á ve studii *Národní filmová galerie*. *Iluminace* 2, 1990, č. 2, s. 71–95. Ani literatura ani osobní fond B. Veselého nebo fond Česká akademie věd a umění (uložený v Masarykově ústavu a Archivu AV ČR) neřeší otázku, zda se B. Veselý stal pokračovatelem původní myšlenky, či zda jeho „galerie“ byla paralelní či následující samostatnou akcí.

3) Libuše K a b í č k o v á, Objevitel ztraceného času. S Karlem Čáslavským do minulosti. *Slovo na neděli* (víkendová příloha deníku Svobodné slovo, č. 231), 1. 10. 1994, s. 3.

4) „Dobrovolné vstupné“ či „pozornost“ některých návštěvníků jeho domácího kina mohly být i jedním ze zdrojů jeho příjmů. V padesátých letech byl za toto „nedovolené a nezdaněné podnikání“ obžalován. Roku 1959 byl odsouzen na jeden rok podmínečně, roku 1960 dostal milost prezidenta republiky. Nepřízeň nadřízených byla jistě ovlivněna i jinou trapnou aférou a snad i komplikovanou povahou Bohumila Veselého.

Sichern Sie sich sofort einen TERMIN
 bei dem **Kulturfilm-Verleih, Wien VII, Neubaugasse 1**
 Telefon B-33-0-25

Dieser lustige Film erzielte überall ausverkaufte Häuser!

ERSTES WIENER BIOGRAPH THEATER

ASTA NIELSEN
 fast noch ein KIND!

HENNY PORTEN
 DER BACKFISCH

VOR JEDEM HELLWERDEN ERTÖNT WARNUNGS-SIGNAL

Bitte auf den KLAVIERSPIELER nicht zu SCHIESSEN!
 ERTUT SEIN BESTES

Jedes Bild wird erstklassig erklärt!

ES SPIELEN:
 Pola Negri
 OLAF FÖNSS
 Jackie Coogan
 CHARLIE CHAPLIN
 Mia May
 GUNNAR TOLNAES
 Lia de Pilli
 FATTY
 Douglas Fairbanks
 MARLENE DIETRICH
 Lilian Harvey
 LON CHANEY
 Mary Pickford
 RUDOLF VALENTINO
 u.a.m.

CARUSO

Greta GARBO
 (FRI. GUSTAVSON)
 NEU ENTDECKT

Grossmutter's Kino
 FILME u. FILMSTARS VON GESTERN u. VORGESTERN
 Lustige Conference: Erich Tuhr
 VERLEIH: KULTUR-FILM, WIEN VII.

297

Tiefdruck „Vorwärts“ A. G.

Žertovná reklama na Grossmutter's Kino – stříhové pásmo vytvořené z němých filmů z Veselého sbírky. Vídeňské projekce se uskutečnily v roce 1936. NFA, f. Veselý Bohumil, k. 5, inv. č. 148.

ovšem jak jeho „filmová galerie osobností“, tak i sbírka starých filmů. Teprve s přihlédnutím k této části „pozůstalosti“ Bohumila Veselého můžeme docenit velikost jeho vášnivě sběratelské činnosti. I když se některé Veselého práce k dějinám českého i světového filmovnictví a stejně tak i většina jeho drobných odborných článků (do časopisu *Kino* psal např. seriál „Třicet dva kroky“ – kroniku let 1898–1930) ve fondu neuchovaly, najde budoucí životopisec i v tomto torzu dostatek biografického materiálu.

Největší informační potenciál má soubor Veselého korespondence; zejména složka „Kříženecký“ spojující korespondenci s členy rodiny s dokumentací od roku 1898, konvolut dopisů od Gustava Machatého z jeho pobytu v zahraničí⁵⁾ a několik zajímavých dopisů Jiřího Voskovce z USA. Virtuální adresář soukromých „kinařů“, sběratelů a zájemců o film může doplnit studium jeho obchodní korespondence.

Množství zajímavých informací přinášejí i jednotliviny – vděčné dopisy zapomínaných a zapomenutých osobností, například malá autobiografie kdysi slavné subrety Mařenky Zieglerové napsaná v nemocnici. Z celkového počtu téměř 300 respondentů tvoří nejméně čtvrtinu dopisy skutečně významných osobností a mnohé z nich mají větší cenu než jen jako autografy.⁶⁾ Mezi dokumenty spadajícími do kategorie „kuriozita“ a „zajímavý doklad“ je například soubor dokládající zápasnickou kariéru a poválečnou činnost Gustava Frištenského – kdysi filmového představitele kata Jana Mydláře, či pamětní kniha hostů hotelu Passage s fotografiemi slavných osobností ze světa hudby a umění.

Fond nabízí množství dat, informací, ilustračního materiálu a někdy i přímo originálních dokumentů k dějinám českého filmovnictví (např. soubor Kříženecký), doplňkový materiál k biografickým řadám velkých osobností⁷⁾ i „pěchoty“ filmového oboru. Má ovšem i nemalý význam jako velká sbírka autografů a autogramů.

Jindřich Schwippel

-
- 5) Gustav Machatý uvažoval r. 1947 o návratu do Československa; píše Veselému o Hugo Haasovi a dalších v Hollywoodu. Bohumil Veselý připravoval jeho pobyt v Praze, později urgoval pozvání Machatého do Karlových Varů.
 - 6) V inventárním seznamu jsou mj. jména jako P. Bezruč, O. Bubeníček, J. Havlasa, Vl. Holan, bratři Lumírové, A. Nedošínská, F. A. Ponec, G. Včelička, V. Vydra aj.
 - 7) B. Veselý si např. dopisoval s Ludmilou Salmonovou-Wegenerovou, vdovou po významném režisérovi a herci Paulu Wegenerovi, která žila v Praze. Její pozůstalost je uložena v NFA.